

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

26. Ræven og Lommermanden.

Engang flygtede en Ræv for Jægeren, og da den havde løbet en lang Vej over mange Marker, kom den til en Lommermand, hvem den bad om, at han vilde være den behjælpelig med at skjule sig. Lommermanden viste den sit Hus, og der gik Ræven ind og skjulte sig i en Krog. Da nu Jægeren kom der hen og spurgte sig for om Ræven, sagde Manden rigtig nok, at han ikke vidste, hvor den var; men paa samme Tid pegede han dog med Fingeren hen mod det Sted, hvor Ræven saa skjult. Imidlertid lagde Jægeren ikke ret Merke til hans Jagter og gik derfor sin Vej med usarrettet Sag. Da nu Ræven saac, at han var borte, vilde den liste sig bort uden at sige noget til Manden. Denne gav derfor Ræven onde Ord, fordi han, som han sagde, havde skjult og frelst den, uden at den engang havde sagt saa meget som Tak derfor. Da vendte Ræven sig om og sagde: „Det skal du vide for en anden Gangs Skyld, at jeg nok skulde have tallet dig derfor, hvis dine Ord og dine Jagter havde svaret til hinanden.“

Utaal er Verdens Løn (o: den Løn, Verden giver og jaar)

H. P. Pedersen

Venslev skole

Et skoleforløb

Venslev skole

Et skoleforløb

H. P. Pedersen

Venslev skole

Et skoleforløb

Udgivet af Historisk Forening
for Skibby Kommune
1986

Venslev skole – Et skoleforløb
Af H.P. Pedersen
© 1986 Historisk Forening for Skibby Kommune
Trykt hos Thorsgaard Trykcenter, Frederikssund
ISBN 87-982265-1-7

Denne udgivelse er blevet til med støtte fra
Skibby Kommune
H.C. Handelscenter, Venslev
Sparekassen SDS

Indholdsfortegnelse

Horns Herreds første skoler	9
Venslev får sin egen skole	10
Danmark får din første skolelov	11
En lønkontrovers i Venslev	12
Skolestuen og dens undervisningsmidler	14
Gymnastik bliver skolefag	20
Den toklassede skole	22
Skolen og forældrene	23
En ny undervisningsmetode	24
Hvordan bruges metoden så i skolestuen?	27
Tilsyn med skolens undervisning	31
Lærere gennem tiderne	34
Fra de gamle skoleprotokoller	35
Fremtidens skole	37
Lærere ved Venslev skole	38

H. P. Pedersen

Forord

Med nærværende skrift foreligger den første udgivelse fra Historisk Forening for Skibby Kommune.

Det er os en stor glæde, at det netop er pensioneret førstelærer H. P. Pedersen, som er forfatteren. Han står for os som indbegrebet af lokalhistorie her på egnen. Han har ledet Lokalhistorisk Arkiv i kommunen siden det blev startet. Og han var blandt initiativtagerne ved oprettelsen af vor forening.

Gennem 32 år var H. P. Pedersen første- og enelærer ved Venslev skole. Gennem sit lange virke og en værdsat medleven i egnens liv har han erhvervet sig en enestående indsigt i og viden om denne skole og dens betydning. Ved yderligere at studere folketællinger, kirkebøger, gamle skoleprotokoller og andre arkivalier har han kunnet gå tilbage til skolens start i 1741.

Alt dette har han nedfældet i dette skrift, som i eftertiden vil stå som et værdifuldt lokalhistorisk dokument over en skole og en skoleform, som ikke er længere.

Erik Hansen
Formand
for Historisk Forening
for Skibby Kommune

Midt i billedet ses Venslev skole, som den så ud i midten af 1940-erne.

Horns Herreds første skoler

Venslev skole, der fik lov at virke i 240 år, blev nedlagt pr. 1. august 1981. Den var imidlertid ikke den ældste i Horns Herred.

Omkring år 1700 opstod der en religiøs bevægelse i Tyskland, som man har kaldt pietismen. Navnet kommer af det latinske pietas, der betyder fromhed. Pietisterne lagde vægt på, at troen skulle give sig udslag i handling. En vigtig ting var at kunne læse i Bibelen. Derfor fandt man, at det var nødvendigt, at almuen lærte at læse. Kongen, Frederik den Fjerde, var stærkt grebet af de nye tanker. Han lod derfor oprette 240 skoler på kronens godser, de såkaldte rytterskoler, men også kredsene omkring hoffet var ivrige for almueens oplysning. Kongens broder, prins Carl, ejede Abrahamstrup gods, det nuværende Jægerspris. Han lod allerede før 1700 oprette skoler i Jægerspris, Landerslev og Gerlev.

Også i den nuværende Skibby kommune var man tidligt med. Geheimerådinde Berte Scheel von Plessen skænkede ved fundats af 11. juni 1716 skole til Skuldelev og Sønderby. Skibby fik sin skole i 1729 ved tilskud fra såvel Selsø som Egholm godser. I Ferslev var der i 1735 en skole, der blev vedligeholdt af geheimerådinde Julie Krabbe på Egholm gods. I 1737 fortæller en indberetning, at ungdommen fra Venslev søger denne skole.

Venslev får sin egen skole

Venslevs jorder hørte til Svanholm gods. På dette gods var der ingen skoler. Ejeren, Christian von Arenstorff, var på fallittens rand, og han måtte afhænde godset i 1737. Den ny ejer blev kongelig staldmester, etatsråd og amtmand over Roskilde amt, von der Lyhe. Nu kom der gang i arbejdet. Den 27. februar 1737 blev der afholdt et møde i Kyndby præstegård. Dette møde var indkaldt af ridefogden på Svanholm, Mourids Høeberg. Til stede var sognemænd fra Venslev, Kyndby og Krogstrup. I første omgang så det ud til, at Venslevs børn skulle søge Kyndby skole. Denne bestemmelse blev ændret under de følgende forhandlinger, så også Venslev fik sin skole, der havde første skoledag den 21. november 1741.

Danmark får sin første skolelov

Imellem disse to årstal, 1737 og 1741, havde Danmark fået sin første skolelov. I 1736 var der blevet indført tvungen konfirmation, men man kunne først blive konfirmeret, når man kunne sin børnelærdom. Derfor måtte man lære at læse, og derfor skulle der oprettes skoler. Denne landets første skolelov blev udstedt den 23. januar 1739. Den gav regler for skolernes undervisning og lærernes løn. Den bestemte, at der skulle undervises i religion, læsning, skrivning og regning. Hvor der var degne, d.v.s. præsternes medhjælpere og ledere af kirkesangen, skulle disse holde skole mod at få 6 rigsdaler ud over deres degneløn. Var der flere landsbyer end kirkebyen, skulle der oprettes skoler og ansættes skoleholdere. Om deres løn stod der, at de skulle have 12 rigsdaler årlig i kontantløn, 5 tønder rug, 7 tønder byg, græsning til 2 køer og 6 får, 25 læs tørv og frihed for skatter. Det lød udmærket, men der stod bare ikke noget om, hvorfra midlerne skulle komme. Kronen havde ingen mulighed for at give tilskud, jordbesidderne ville ikke, og bønderne, der i almindelighed var fæstere, kunne ikke yde noget til oprettelse og drift af skoler. Kongen stod imidlertid fast på, at der skulle oprettes skoler, men ved en plakat i 1740 blev det fastsat, at jordbesidderne selv måtte bestemme, hvor der skulle bygges skoler, og hvad skoleholderne skulle have i løn, men kongen lod tilføje: ”Kongen formoder, at de vil behandle Skoleholderne saaledes, at disse ikke skal gøre deres Arbejde sukkende.” Men der skulle oprettes skoler. Hvis en godsbesidder ikke havde sagen i orden inden udgangen af 1741, skulle han idømmes 1 rigsdaler i mulkt for hver uge, der gik over.

En lønkontrovers i Venslev

Når vi ved så meget om Venslev skoles første år, skyldes det, at skoleholderen, studiosus Andreas Bech, havde en lønkontrovers med ejeren af Svanholm gods, generalauditor Jonas Jørgensen. Bech sendte en klageskrivelse, der nu findes i Landsarkivet for Sjælland, og som er stilet således: ”Deres Excellence højvelbaarne Hr. Geheimeraad og Justitsbefalingsmand, naadige Herre H. Scheel.”

I skrivelsen fortæller han, at han får 10 rigsdaler årlig i kontantløn foruden nogle naturalier. Det er den sikre indkomst, men ved siden af får han nogle ”uvisse” indtægter af skolekassen. Midlerne i denne fremkom ved, at nogle penge, som hidtil havde været brugt til anskaffelse af lys til alteret i kirken, indkomsten af ”Tavler”, d.v.s. indsamlingsbøsser, der blev båret rundt i kirken ved forskellige lejligheder, mindre bøder og indsamlinger ved forskellige lejligheder i landsbyen, f.eks. barnedåb og bryllup, skulle bruges til aflønning af skoleholderen i Venslev og degnen i Ferslev.

Denne kasse blev gjort op hvert år til Mikkelsdag, således at skoleholderen fik 2/3 af pengene, mens degnen i Ferslev, ”som og holde Skole”, fik 1/3. Den 12. juli 1758 blev Andreas Bech kaldet til degn på Orø, og han holdt straks op med at holde skole her. Da indholdet af kassen skulle fordeles til Mikkelsdag, forventede han sin andel, men han fik ikke noget.

Han foretog så tre rejser fra Orø til Svanholm, men han traf ikke godsejeren. Først den fjerde gang fik han foretræde, ”og blev jeg da af Hr. Generalauditor Jonas Jørgensen haanlig afvist, da han alt havde givet min Efterkommer Overskuddet af Skolekassen, som skal have været 10 Rigsdaler og 1 Mark.” Sagen gik fra den ene instans til den anden. Hvornår og hvorledes den er afsluttet, har det ikke været mig muligt at efterspore.

Lærerne havde altså en ringe økonomisk stilling, og sådan var det op gennem tiderne, hvis man da ikke som Georg Frederik Bagger, der var lærer ved skolen fra 1. februar 1836 til 16. juli 1852, havde forpagtet en del jord. Han holdt både karl og pige.

Skolestuen og dens undervisningsmidler

Hvorledes Venslevs første skole så ud, ved vi ikke, men den har sikkert ligget langs bygaden. Da skolens flagstang blev flyttet til det sydøstre hjørne af skolehaven, stødte vi på nogle store sten, måske syldstenene fra denne skolebygning. En halv snes meter fra, hvor der nu er opkørsel til skolen, har de haft deres brønd. Den er først kastet til langt ind i dette århundrede. Stedet var tydeligt at se, da jeg kom til skolen i 1942.

Skolestuen har vel været indrettet som i Frederik den Fjerdes rytterskoler. Gulvet har været sandstrøet lergulv. I en regnskabsbog for Ferslev-Vellerup kommune, der er påbegyndt i 1870, er der stadig en udgift til sand til skolestuens gulv. Borde og bænke var fastgjort til nedrammede pæle. Drengene og pigerne var anbragt i hver sin del af skolestuen med et "Tralværk" imellem. Dette "Tralværk" fandtes også i den nye (nuværende) skolestue fra 1856. I ovennævnte regnskabsbog er der en indtægt for salget af "1 Fyldingsdør samt Tømmer fra det nedbrudte Tralværk mellem Skolestuerne".

Undervisningsmidler har det nok været sløjt med, men der har været en sandkasse, hvor småbørnene kunne foretage de første skrivelser.

Om skolebøger til skolebørnene ved man ikke ret meget. Christian den Sjette havde i 1738 befalet biskop Erik Pontoppidans forklaring til Luthers Katekismus indført i alle skoler. Den var på 208 sider og var affattet i spørgsmål og svar. Den afløstes af biskop Balles lærebog, som udkom første gang i 1790. Den udkom i mange oplag, især fordi brugen af den var tvungen for skolerne. Den beholdt

Doctor Morten Luthers
Lille Catechismus,

paa nye udgivet og forsynet,

med

A n m æ r k n i n g e r,

til

Beistelse for Skoleholdere i deres Underviisning,

samt

til Oeelse i Boglæsning for Børn,

og

til Opbyggelse for de ældre, som ville fortælligen iagttage deres Christelige Børne-Kærdom.

Af

Dr. Nicolai Edinger Walle,
Biskop i Slesland.

Sølges uindbunden for Een Rask Danke.

Kjøbenhavn, 1786.

Trykt hos H. W. Thiele, boende paa Amager-Torv No. 4
og paa hans Forlag

Titelblad til Luthers Lille Katekismus. Trykt i København 1786.

sin førerstilling til 1856, da det blev tilladt at indføre biskop Balslevs lærebog. Derefter forsvandt Balles lærebog ret hurtigt fra skolerne.

Børnene lærte at læse efter Bibelen og lærebøgerne, men i 1789 udkom der en ABC, som byggede på en omstændelig beskrivelse af en bondegårds drift. I 1788 var der udkommet et mindre udtog for børn af Birchs store bibelhistorie, hvorfra titelbladet er afbilledet her i bogen. Men om disse bøger samt nedennævnte læsebøger har været brugt i Venslev skole, ved jeg ikke. Den første egentlige læsebog var blevet oversat fra tysk i 1777. Den indeholdt både fortællinger og belærende stykker, såsom nytten af at kunne læse og skrive, om tordenejr, om brændeglas, om næringsmidler osv.. For de ældste børn var der stykker om overtro, om fåre- og biavl, om staldfodring af kreaturerne, om landgilde (d.v.s. gårdfæsternes forpligtelser og afgifter til jordbesidderne), om redningsmidler for druknende m.v.. Den nød stor anseelse.

Den første danske læsebog blev udgivet i 1801 af sognepræst Bone Falk Rønne, Tjæreby-Alsønderup sogne. Den var på 78 sider og var bestemt til hele barnets skoletid. De første sider var med store typer beregnet for de små børn. Lidt efter lidt blev typerne mindre og mindre. Bogens læsestof var af udpræget moralsk indhold, f.eks. "Den agtsomme Niels", "De flittige Børn", "Den skidnfærdige Karen", "Den uhøviske Morten", "Den tjenstagtige Jens", osv., osv.. For de ældste børn var der oplysende stykker, f.eks. "Om Kartoffelens Nytte", "Om Opfedning af Svin".

Første gang vi i en protokol træffer en opgørelse over skolens materiel, er i 1870, hvor det oplyses, at skolen ejer 2 Bibler, 20 Ny Testamente, 30 eksemplarer af Matzens læsebog, 25 eksemplarer af Hallagers Læsebog for Begyndere, 6 eksemplarer af Læsebog i Naturlære af Dr. N.J. Berlin. I de følgende år udvides beholdningen med Matzens Læsebog 2. og 3. del. Desuden havde skolen 20 ek-

Den
Bibelske Historie

fort Udtog
for Børn,
især paa Landet,
om have ringe Evne og liden Skolegang,

forfattet
af
H. J. Birch,
Sogne-Præst i Glostrup.

Siette Dplag.

Kiøbenhavn 1793.

Troft paa Paul Hermann Hörskes Forlag,
boende i store Helliggeist-Stræde No. 247.

Op sælges sammekeds uindbunden for 2 Riksdaler.

Titelblad til Birchs Bibelshistorie fra 1793.

semplarer af Rabens Regnebog for Begyndere. Der var også nogle stykker landkort.

Det var fra gammel tid skik, at børnene skulle anskaffe de bøger, de brugte hjemme, mens skolen anskaffede læsebøger og lignende, en skik, som mange steder bestod til ind i 1930-erne. Længe før 1870 havde man dog anskaffet bøger til brug i skolen. Ved examen d. 10. juni 1834 ses det, at skolen foruden Balles lærebog brugte Birchs Bibelhistorie og Willes Læsebog.

Den ældste bevarede regnskabsbog for Venslev skole er fra 1842. I det år er der udbetalt 25 rdl. til boghandler Mehl i Roskilde for leverede skolebøger. Der var en læsebog, som hed Hjorths Børneven. For Ferslev skole eksisterer der en regnskabsbog, der er påbegyndt i 1807. Den 15. december 1809 er der en udgift på 11 rdl. og 2 mark til indkøb af bøger til skolen. I 1873 nævnes der i Venslev for første gang sangbøger, idet der anskaffes 20 eksemplarer af "Sangbog for de danske Skytteforeninger".

Læsebog
og
E eksempelsamling
for
Borger- og Almueskoler.

Efter Salzmanns Elementarbüchlein
oversat og for danske Skoler indrettet

af

Hans Wilhelm Riber.

Fjerde gennemseete og forbedrede Udgave.

Kjøbenhavn.
Forlagt af den Gyldendalske Boghandling.
1818.

Titelblad i læsebog fra 1818.

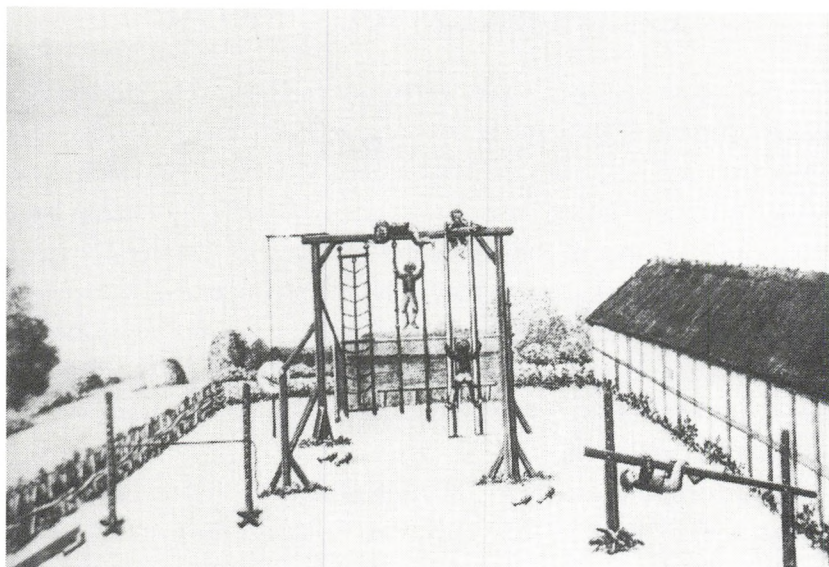
Gymnastik bliver skolefag

Omkring 1800 indførtes der et nyt skolefag, nemlig gymnastik. Den første metodiske lærebog udkom i Tyskland i 1793.

Herhjemme oprettedes i 1808 Europas første institut, som udelukkende havde legemlig udvikling som sit formål. Lidt efter lidt indførtes gymnastikken i skolerne. I den store skolelov af 1814, den hvis grundtræk var gældende til 1937, bestemtes det, at gymnastik skulle indføres i de skoler, hvor læreren havde uddannelse fra seminarieret. I årene 1809 - 16 uddannedes der seminarister ved instituttet i København til at lede undervisningen på seminarierne, bl.a. en elev fra Jonstrup Seminarium. Herfra kom størstedelen af Nordsjællands lærere, så faget må være ret tidligt indført i vor skole.

Der skulle hvert år indsendes en indberetning til Kultusministeriet om undervisningens forløb i skolerne. I skolens embedsbog er der pr. 25. april 1832 en ministeriel skrivelse, der omhandler ovennævnte indberetningspligt. I denne skrivelse pålægges det skolerne at indføre svømning som fag, hvis der er en passende badeplads ”ei over en kvart Mil fra Skolen”. I embedsbogen er der for året 1870 en fyldig redegørelse for en sådan indberetning. Der skal svares på, om læreren har en passende uddannelse, om gymnastikpladsens størrelse, og om der er de lovbealede redskaber: klavremaskine, ligevægtsbrædt og lignende, om svømning er indført, om badested i ovennævnte afstand fra skolen.

Skolekommissionen skal udtale sig om lærerens flid med faget og om skolens fremgang. Det kniber en del med redskaberne. Der mangler for tiden en klavremaskine, men læreren tilføjer: ”... den vil ganske sikkert blive anskaffet til Foraaret, forinden Gymnastikken kan tage sin Begyndelse”. Først i 1878 er der dog de lovbealede redskaber.

Gymnastikapparater (ved Kildebrønde skole).

Den toklassede skole

Venslev skole har altid været en typisk landsbyskole inddelt i to klasser. Børnetallet synes at have været stort. Det kan følges fra 1833. Da var der 83 børn. I 1841 var der 110, i 1851 118. Det kulminerede med 132. I 1856 bestemtes det, at en skole ikke måtte have mere end 100 børn til een lærer. Fra 12. oktober 1864 er der ansat en andenlærer, og klasserne blev delt i to afdelinger, førstelærerens og andenlærerens. Hvorledes man har klaret problemet med lokale, er vanskeligt at afgøre. Formodentligt har der været forskudt skoletid, så den ene afdeling i hver klasse har gået om formiddagen og den anden om eftermiddagen.

Denne ordning varede til 1870, da skolen på Vejleby mark blev bygget som fællesskole for Vejleby og Vellerup. Børnene fra Vellerup havde hidtil søgt Ferslev skole. Venslev skole blev da toklasset med tre årgange i 1. klasse og fire årgange i 2. klasse lige til 1953, da der blev oprettet skoleforbund med Skibby om børnene fra 11 år. Samtidig blev Vejleby skole nedlagt.

Fra 1953 til skoleårets afslutning 1970 var der i Venslev to klasser med to årgange i hver. Skoledistriktet omfattede da igen Venslev og Vejleby. Fra skoleårets begyndelse 1970 til skoleårets afslutning 1974 var der i Venslev kun 1. og 2. årgang. 3. og 4. årgang blev flyttet til Ferslev, hvor der blev ansat en lærerinde. Den næste ordning kom pr. 1. august 1974. Da blev hele det gamle Ferslev-Vellerup eet skoledistrikt med tre årgangsdelte klasser. Når børnene havde gået her i tre år, kom de til Marbæksskolen i Skibby. Det betød altså, at en 1. klasse begyndte her i Venslev hvert tredje år, mens de begyndte i Ferslev de to andre år. Der blev ansat to lærerkræfter, som kørte fra skole til skole og besørgede undervisningen.

Skolen og forældrene

Fra mange sider ved vi, at skolerne i begyndelsen ikke blev modtaget med særlig glæde. Man savnede de større børns arbejdskraft derhjemme. Op gennem tiderne var der store forsømmelser, navnlig om efteråret, når kreaturerne gik løse og skulle vogtes. For Venslev skole bestemte sognerådet i 1881, at børn, der var fyldt 10 år, og som brugtes til vogtning, ikke måtte idømmes mulkt. Dette blev imidlertid ikke godkendt af skoledirektionen, men børnene er nok blevet holdt hjemme alligevel. At det stod galt til, viser dagbogen for juli 1855. Der var i ældste klasse 50 børn. Den 5. juli var der 5 børn i skole, den 12. juli 4 børn, den 19. juli 3 børn og den 26. juli slet ingen. Ved efterårsexamen samme år noteres: ”De aller fleste af Børnene har slet ikke søgt Skolen i Sommer. Fra 1. November vil streng Visitering finde Sted”.

Ministeriet førte en hård kamp mod forsømmelserne. Lærerne skulle hver måned indberette de ulovlige forsømmelser til skolekommissionen. Sognerådet idømte og inddrev bøderne, og skoledirektionen førte tilsyn med, at de blev inddrevet. Gang på gang blev det indskærpet, at sognerådet ikke kunne eftergive bøder. Hvis disse ikke blev betalt, kunne skyldneren indsættes i arrest til afsoning.

Det er givet, at undervisningen led meget under sådanne forhold. At det ikke blev katastrofalt skyldtes, at der blev drevet enkeltmandsundervisning, så børnene fortsatte, hvor de slap, da de sidst var i skole. Men det ses f.eks. i eksamensprotokollen fra 1838, at to af skolekommissionens medlemmer ikke kunne skrive deres navn. Der står ”m.f.p.” under deres navne. Det betyder ”med ført pen”.

En ny undervisningsmetode

For yngste klasses vedkommende skete der imidlertid en ændring i undervisningsformen fra 1822. Da indførtes den såkaldte "Indbyrdes Undervisnings Metode". Metoden stammede fra England. Kongen, Frederik den Sjette, var blevet gjort opmærksom på den af den danske legation i Paris i 1816. Han nærede stedse stor interesse for den, måske fordi den var økonomisk, og fordi den havde et vist militært tilsnit. Mottoet var: "Een Lærer til hundrede Børn". Børnene var opdelt i hold, såkaldte skoler, "Læseskolen", "Skriveskolen" og "Regneskolen". For at kunne anvende metoden skulle man have "Tabeller", store papplader med undervisningsstoffet. Tabellerne var færdige med udgangen af 1822. Der var ialt 388 tabeller, som kostede 10 rigsdaler og 1 mark. Dertil kom 32 landkort, der kostede 6 rigsdaler. I 1838 kom der et simplificeret sæt på 164 tabeller, der kostede 2 rdl. og 1 mark.

Der var meget delte meninger om metoden. Kongen var meget ivrig. Ved juletid 1816 pålagde han kancelliet at foranledige metoden prøvet ved de københavnske skoler, men Københavns skoledirektion var modstander af metoden, så det måtte opgives. Også mange af de højeste gejstlige var imod metoden. De ønskede, at nok skulle lærerne lære den at kende, men så skulle de have lov til selv at bestemme, om de ville bruge den. Kongen holdt imidlertid fast ved planen, og i foråret 1819 blev der udsendt et reskript, hvori kongen bifaldt, at der oprettedes en mønsterskole ved militærets børneskole, kasernes skolen i Sølvgade i København, med en lærer fra Malmø som leder. Hertil skulle hvert seminarium sende en lærer, der kunne bringe metoden videre til seminariets elever og til de allerede fast ansatte lærere.

Hver skole skulle forsynes med en trykt anvisning i at praktisere metoden. Fra kancelliets side blev der gjort meget for at få metoden indført, da den ikke var påbudt. Ingen teologisk kandidat kunne få embede, før han havde godtgjort, at han som præst kunne vejlede lærerne i metodens brug. Når biskopper og provster kom på visitats (tilsyn) i skolerne, skulle de være meget opmærksomme på, hvordan metoden blev drevet, og de skulle give særskilt indberetning om skolens standard. Når præster eller lærere anbefaledes til forflytning eller nådesbevisninger, skulle det oplyses, om de havde været virksomme for metoden. I 1833 var den indført i 2110 skoler, og af de resterende 351 var de fleste ganske små. Metoden holdt trods modstanden stillingen i skolerne til ind i 1860-erne. Mønsterskolen ophævedes 22. september 1865, og metoden må da anses som afgået ved døden.

Hvornår metoden er indført i Venslev, mangler der oplysninger om, men i den tidligere nævnte regnskabsbog for Ferslev skole er der i 1821 en udgift på 5 rigsdaler og 1 mark til undervisningsmateriale til "Indbyrdes Undervisning", og i 1824 er lærer Møller i Ferslev på kursus i København.

Det er vel rimeligt at antage, at metoden samtidig er indført i Venslev. At den har været brugt her, giver en opbevaret eksamensprotokol vidne om. Den går fra forårseksamen 1833 til og med forårseksamen 1865. Der var dengang eksamen både forår og efterår. Heri føres der for hver eksamen en nøjagtig fortegnelse over, hvor mange børn, der er i hver "Skole". Som en fodnote til forårseksamen 1836 står der, at skolen har fået en ny lærer. Han vil få et stort arbejde med at bringe orden igen "... især med den indbyrdes Undervisning, som har maattet ophøre under den hidtidige Skolelærer".

Desværre er der for den yngste klasse kun opbevaret een dagbog, der er påbegyndt den 1. januar 1855 og slutter den 31. oktober 1870. Heri føres for hver skoledag børnenes placering i de forskellige ”Skoler”, men man ser, at oplysningerne bliver færre og færre, og fra den 1. maj 1858 ophører oplysningerne om ”Læseskolen” fuldstændig, og endelig ophører oplysningerne helt i august 1864.

Hvordan brugtes metoden så i skolestuen?

Læreren opgave:

Læreren plads var ved katederet. Han skulle hver dag udtage hjælper og bihjælper, som højst måtte virke i to dage. Han skulle ved et fløjtesignal betyde, når holdene skulle skifte "Skole". Desuden skulle han føre nævnte dagbog, hvor der hver dag skulle stå om et barns oprykning til en højere grad i systemet eller en eventuel nedrykning. Endelig skulle han give de flinkeste elever nogle minutters undervisning ad gangen, når han havde lejlighed til det.

Hjælperne:

Det var faktisk bihjælperne, der udførte det egentlige undervisningsarbejde. Disse var forsynet med et skilt, der viste deres værdighed, og en pegepind. Bihjælperen måtte foruden tabellens ord kun bruge følgende vendinger: "Se på Tabellen", "Om igen", "Fejl" og "Godt". Det er nu ikke givet, at pegepinden altid blev brugt til det tilladte formål. Børn var vel ikke engle dengang heller.

»Læseskolen«:

"Læseskolen" havde 80 tabeller og derefter to læsebøger. Førnævnte eksamensprotokol viser, at "Læseskolen" var inddelt i fire trin: "Bogstavskolen", "Stavelseskolen", "Ords skolen" og "Læseskolen". Først skulle alfabetet indlæres. Derefter begyndte stavningen med f.eks. b.a-ba, b.e-be, b.u-bu, osv.. Så fortsattes med rent

udvortes lydforbindelser indtil uhyrer af ord som ”Stammefrændeskifte”, ”Borgerofficersuniform”, ”Generalkvartermesterstab” og lignende skulle læses, inden man begyndte at forbinde flere ord. Tabellerne indeholdt nyttige og moralske sentenser, kristendommens hovedtræk og de vigtigste begivenheder i Jesu liv, fortalt i et alt andet end naturligt sprog.

»Skriveskolen«:

”Skriveskolen” var inddelt i tre trin. Der hørte 100 tabeller til denne skole. Barnet skulle begynde med at skrive bogstaver med en jernpind i en sandkasse. Derefter med en griffel på en tavle og endelig med pen og blæk.

»Regneskolen«:

”Regneskolen” begyndte også med, at barnet skulle skrive tallene i sandkassen. Derefter blev det rykket op i talklassen, hvor man blot lærte tallenes navne. Så kom der regneøvelser efter 120 tabeller. Til sidst kom regneøvelserne efter bog. Øvelserne var rent mekaniske og med uhyre store tal.

Udover beretningen om ”Den indbyrdes Undervisnings Metode” ved vi ikke meget om undervisningsformerne. Der er sikkert som nævnt drevet enkeltmandsundervisning op gennem tiderne. Først i 1800-tallet havde man et fag, som hed forstandsøvelse. Vor tids lærere vil nok trække på smilebåndet ad det. Læreren kunne f.eks. spørge: ”Er det sandt, at det aldrig kan regne to dage i træk?” (Rigtigt svar: ”Ja, der er en nat imellem.”) En anden opgave lød: ”Sammenlign en høne med en frø”. (”De kan begge to lægge æg.”) Eller: ”Hvilken lighed er der mellem en nød og et æg?” (”Skallen ag-

A-min-del-tes-ta-le

Be-gyn-del-tes-bog-stav

Con-sump-ti-ons-for-val-ter

Dy-re-læ-ge-sko-le

Er-in-drings-sfri-vel-se

Fæ-dre-lands-tier-lig-hed

Ge-ne-ral-selt-mar-kalf

Hi-sto-ri-e-ma-ler

J-ogt-ta-ge-tes-aand

En tabel til indbyrdes undervisning.

tes hverken hos nødden eller ægget.”) Og et til: ”Sammenlign en sæk og en tønde.” (”Man kan fylde dem begge.”)

At omtale de mere moderne undervisningsformer er der ikke grundlag for i denne beretning.

Tilsyn med skolens undervisning

Der blev gennem tiderne ført et udstrakt tilsyn med lærerne og deres arbejde. Kirke og skole var nøje forbundet. Det medførte, at biskop, provst og præst besøgte skolerne. Hele Sjælland var indtil 1922 eet bispedømme. Derfor nåede biskoppen kun hvert pastorat cirka hvert ottende år. Provsten kom normalt hvert andet år. Hvor tit præsten kom, ved vi ikke noget om, men der blev som tidligere omtalt holdt eksamen både forår og efterår. Ved disse lejligheder fik børnene karakterer i alle fag. Iøvrigt bestemte Kultusministeriet i 1871, at skolemyndighederne kunne idømmes bøder fra 5 til 20 rigsdaler, hvis de forsømte deres tilsynspligt.

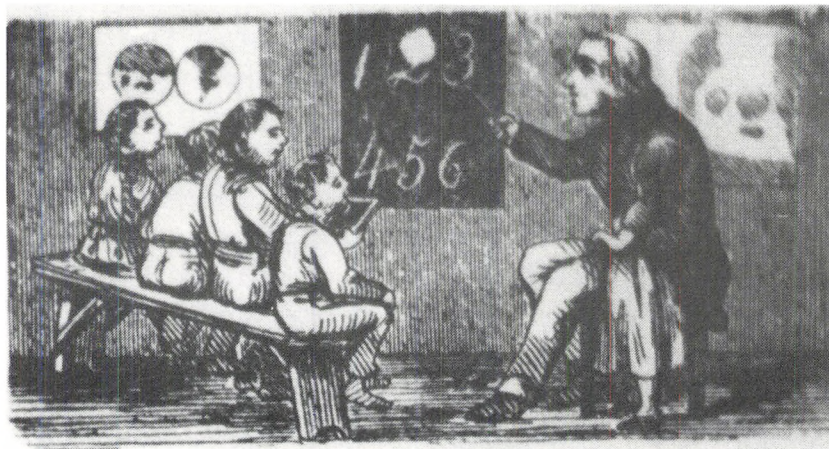
Fra 1834 til 1854 var J. P. Mynster Sjællands biskop. Han var en uhyre flittig mand. I de tyve år nåede han at besøge nogle skoler tre gange. I Venslev var han to gange, 1840 og 1848. I skolens embedsbog noterede han kun, at han havde visiteret (ført tilsyn), men i sin dagbog fortæller han udførligt om sit indtryk af præst og lærer, om deres arbejde og resultater. Disse dagbogsoptegnelser er udgivet. Her er megen interessant læsning. I 1840 skriver han om Venslev skole: "Den 30te Mai besøgte jeg Venslev Skole. Patron (tilsynsførende) Baron Bille Brahe. Læreren ....29 aar, Seminarist fra Joenstrup, katekiserer, paa nogle Misgreb nær, meget godt, og roses meget. Øverste Klasse (her kommer karakterer i alle fag. Regning ligger øverst med ug, ellers mest godt.) Læreren mangler ikke Selvtillid og giver sig måske rigeligt meget af med nogle Jorder, som han har forpagtet. Skolehuset godt."

Patronen havde tilsyn med alle skolens bygninger.

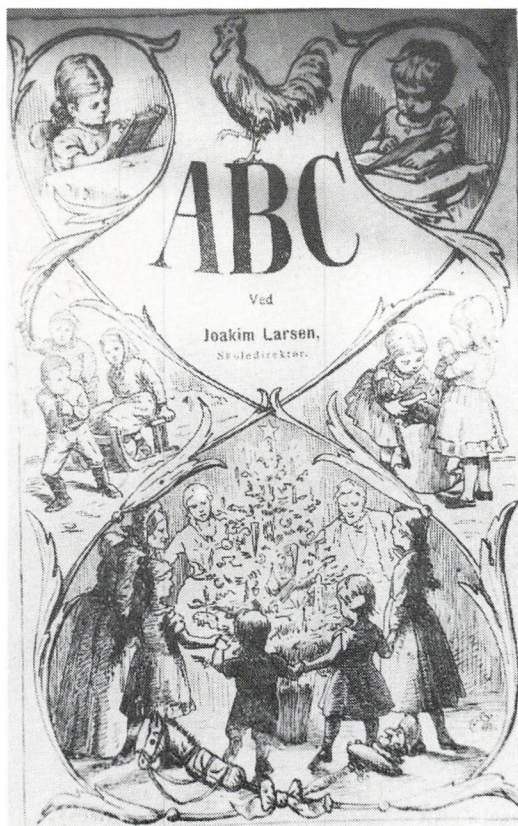
I 1848 skriver Mynster: "116 Børn. Læreren (den samme som i 1840) 37 aar, er meget duelig og katekiserer godt, men han hører til Agitatorerne, er hovmodig og stundom uforskammet". Standpunktet er bedre end i 1840. Med hensyn til biskoppens karakteristik af læreren må vi huske på, at det var brydningsårene op mod den første grundlov. Biskoppen var selv enevældens og statskirkens ivrige talsmand.

Iøvrigt er der i visitatsbogen en nøje tidsplan for biskoppens besøg i Horns Herred i 1840, ligesom der er en udførlig vejledning om, hvorledes visitatsen skulle forløbe. Den synes at være ens alle steder og den samme i hele biskoppens embedstid. Foruden besøget i skolerne ønsker biskoppen, at børnene af anden klasse møder i kirken. Her bliver hver skoles børn overhørt. De skal have deres salmebog og skrivebøger med. Til sidst kommer den konfirmerede ungdom "på gulvet" for at blive hørt i deres kristelige kundskaber.

Den gode lærer. Xylografi ca. 1870.

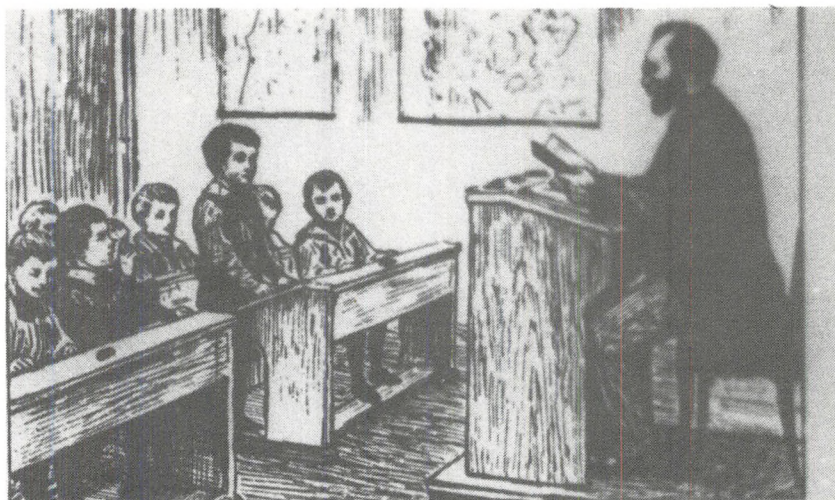
Den sidste bispevisitats fandt sted i 1932 ved biskop Ostenfeld, men da besøgte biskoppen kun skolen. De årlige eksaminer har nok i mange år, hvor der blev givet karakterer i alle fag, været en prøvelse, men i de senere år blev det en festdag, hvor børnene mødte i deres stiveste stads, og hvor skolekommissionen hørte med velvilje på børnenes kunnen. Til slut gav de en bedømmelse af skolens tilstand, og så skrev de alle deres navne i eksamensprotokollen.

Titelblad til ABC fra 1800-tallets sidste del.

Lærere gennem tiderne

Lærerne blev gennemgående længe i embedet. Fra skolens start i 1741 til nedlæggelsen har der været 15 eller 16 fast ansatte lærere. Grundlaget for undersøgelserne har været folketællingslisterne, som påbegyndtes 1787. Ganske vist er der et hul mellem 1801 og 1834, men sidstnævnte år hed læreren Frederik Christian Christensen, og han var ved at skulle pensioneres, så han må have været her nogle år. Dengang var der ingen regler for, hvornår en lærer skulle tage sin afsked, og da pensionerne var meget små, og da de skulle udredes af eftermanden, blev lærerne så længe som muligt og lod skolearbejdet bestride af en hjælpelærer. Dette gjorde Christensen også. Jeg synes at have været her længst med 32 år. Bundrekorden har R. Rasmussen med 17 måneder i 1905-07.

Klasseundervisning. Første fjerdedel af 1900-tallet.

Fra de gamle skoleprotokoller

Ja, der er mange interessante ting at læse i de gamle skoleprotokoller. Mest er det om lønbesværligheder. I 1876 f.eks. indsendte lærer Rudmose i Ferslev og lærer Julius Petersen i Venslev en ansøgning til sognerådet. De havde en lønindtægt, som hed julerente, og en, som hed husmandspenge. De beløb sig til henholdsvis 61 og 60 kr årlig, men nu var der kommet en bestemmelse om, at disse beløb skulle afkortes i den øvrige løn. De ansøger så sognerådet om, at man vil ophæve den uretfærdighed. Sognerådet afslog. Lærerne klagede til amtsrådet, men fik det svar, at amtsrådet ikke kunne omstøde sognerådets afgørelse.

Lærer L. Petersen (fra 1852 til 70) havde overtaget kirkesangen i Ferslev og Vellerup kirker, fordi læreren i Ferslev ikke kunne bestride hvervet. Denne havde fået 10 kr om året for begge kirker. Læ-

Venslev skole mellem 1912 og 1919.

rer Petersen mente, at han havde ret til 10 kr for hver kirke. Heri fik han ret af både skoledirektionen og ministeriet.

I 1856 havde Venslev fået en ny skolebygning (den nuværende bygning). Læreren mente, at han havde ret til fire kakkellovne, men sognerådet vedtog, at han kun måtte få tre.

Der er dog også lyspunkter. I 1851 fritages lærerne for at besørge præstens breve handlende om embedet. Den pligt havde hvilet på dem i mangfoldige år.

I 1872 vedtog sognerådet, at der skulle anskaffes 20 sangbøger til hver af skolerne i Venslev og Vejleby, hvor "Sangen drives med Lyst".

Ja, det var de gamle tider med medgang og modgang. Børn og lærere har skiftet, men skolen har ligget der på samme plet og har taget mod sine børn år efter år. For nogle har det været svært, for andre en lyst. Nu er dens tid forbi, men en ny tid begynder for det gamle Ferslev-Vellerup skolevæsen. Bygninger til en femklasset skole rejser sig i Ferslev i tilknytning til den bestående skole, som kan se tilbage på mere end 250 års virke.

Ja, det er tankeispind, men hvordan ser det ud om andre 250 år?

Fremtidens skole

Med vor tids skoles krav til mange forskellige aktiviteter med dyre apparater og faglokaler er det ikke let at drive en skole for mere end de fem første skoleår, men da vi har en ny, god skole, Marbæksskolen, i Skibby, kan børnene her ude fra fortsætte skolegangen der til og med tiende skoleår. Måtte den få lykke til at modtage børnene, som de gamle lærere gjorde; nogle med strenghed, nogle med mildhed som tidens indstilling var, men alle i den ånd, som de troede var bedst for børnene.

Lærere ved Venslev skole

Andreas Bech 1739-1758. Han blev degn på Orø.

I 1766 hed skoleholderen *Brock*.

Fra 1787, da man begyndte at holde folketællinger, har vi lidt mere fast grund under fødderne. Det år hed skoleholderen *Jens Waagen-sen*. Han var 45 år.

Derefter kom der et langt slip i tællingerne. Den næste kom først i 1834. Nu var stillingsbetegnelsen skolelærer. Skolelæreren hed *Frederik Christensen*. Han var ved at skulle pensioneres, og han havde holdt hjælpelærer i mange år.

Frederik Bagger 1836-52. Han kom til Hørup i Slangstrup sogn, hvor han afløste sin far.

L. Petersen 1852-70. Hans far var førstelærer i Skuldelev.

Julius Petersen 1870-78. Ovennævnte var hans farbror. Han kom til Tjæreby ved Skelskør, og sine sidste år var han førstelærer i Skuldelev.

August Larsen 1878-1902. Han havde først været lærer i Vejleby.

J. Holm 1902-06. Han kom til Dageløkke ved Fredensborg.

R. Rasmussen 1906-07.

Carl Jensen 1907-19. Han kom til Fuglebjerg.

Holger Voldum 1919-42. Han havde først været andenlærer i Krogstrup.

H. P. Pedersen 1942-74. Havde været andenlærer i Oppe-Sundby.

Ægteparret Birthe og Villy Villits 1974-81. De virkede både ved Ferslev og Venslev skoler. Da Venslev blev nedlagt i 1981, fortsatte de begge i Ferslev, hvor han blev førstelærer ved en femklasset skole.

Venslev skole på udflugt til København mellem 1912 og 1919.

Maat, Vægt og Maal.

Ry Maat.

(Efter Lov af 23. Maj 1873.)

1 Krone (K) er 100 Dre (Dr).

Vægt.

Sandelsvægt.

1 Centner = 100 A.

1 A = 100 Kvint (K).

1 Kvint = 10 Ort (t).

Medicinalvægten,

denne er tillige indført som Guld- og Sølvvægt.

Det franste Gramsystem indført:

1 Kilogram = 2 Dst. A = 10 Hektogrammer.

1 Hektogram = 10 Decagrammer.

1 Decagram = 10 Grammer.

1 Gram = 10 Decigrammer.

1 Decigram = 10 Centigrammer.

1 Centigram = 10 Milligrammer.

Rummaal.

1 Ed. Korn = 8 Stæpper.

1 Stp. = 4 Hjerdinglar.

1 Hjbt. = 2 Ottinglar.

1 Ed. Korn = 144 Potter = $4\frac{1}{2}$ Kubifod.

1 Ed. Smør = 4 Hjerdinger.

1 Hjerding = 2 Ottinger.

1 Otting = 2 Halvottinger.

1 Hjerding Smør = 56 A.

1 Fod = 4 Olbehoveder.

1 Olbehoved = 6 Anker.

1 Anker = 40 Potter = 5 Bertler.

1 Rande = 2 Potter.

1 Pot = 4 Vægle.

1 Ed. Kul = $5\frac{1}{2}$ Kubifod.

1 Ed. Flyb. Bæse = $4\frac{1}{2}$ Kubf. = 136 Pot.

1 Kubif. Vand = 62 A = 32 Potter.

Barer, som tælles:

1 Stof = 3 Snefe.

1 Di = 4 Snefe.

1 Snef = 20 Styf.

1 Græs = 12 Dufin.

1 Dufin = 12 Styf.

1 Styf = 12 Styf.

1 Simmer Skind = 4 Degger.

1 Degger = 10 Skind.

1 Krave = 20 Neg.

1 Ris Strippapir = 20 Bøger

1 Bog Strp. = 24 Arf.

1 Halle Trykpapir = 10 Ris.

1 Ris Try. = 20 Bøger.

1 Bog Try. = 25 Arf.

Tidens Inddeling.

Et sædvanligt Aar er 365 Dage.

Et Skudaar er 366 Dage.

Skudagen lægges til Februar.

Skudaar ere de Aar, der kunne maales af 4.

1 Aar = 12 Maaneder, nemlig:

Januar har 31 Dage, Februar 28

(el. 29), Mars 31, April 30, Maj

31, Juni 30, Juli 31, August 31,

September 30, Oktober 31, Novem-

ber 30 og December 31 Dage.

1 Aar er 52 Uger. 1 Uge 7 Døgn.

1 Døgn er 24 Timer.

1 Time = 60 Minutter (60').

1 Minut = 60 Sekunder (60").

Længde- og Flademal.

1 Favn = 3 Alen.

1 Al = 12000 Alen.

1 Alen = 2 Fod (2').

1 Fod = 12 Tommer (12").

1 Tomme = 12 Linier (12").

1 Alen = 4 Kvarter.

1 Kvarter = 4 Selstenbedele.

1 Kvadratalen (□ Al.) = 4 □ Fod.

1 □ Fod = 144 □ Tom.

1 □ Tom. = 144 □ Linier.

1 Rønde Land = 14000 □ Alen

1 □ Al = 144 Millioner □ Alen.

Efter Jordens Godhed regnes den

til forskellige Laks, den højeste er

24, og af denne regnes 5, Ed.

Land = 1 Ed. Hartorn.

1 Ed. Hartorn = 8 Stæpper.

1 Stæppe = 4 Hjerdinglar.

1 Hjerdinglar = 3 Album.

